

URCUȘUL DUHOVNICESC
ÎN LUMINA *PATERICULUI EGIPTEAN*

Ionuț CHIRCALAN

**URCUȘUL DUHOVNICESC
ÎN LUMINA *PATERICULUI EGIPTEAN***

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București**

Colecția RELIGIE ȘI FILOSOFIE

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHIRCALAN, IONUȚ

Urcușul duhovnicesc în lumina Patericului egiptean /
Ionuț Chircalan. - București : Editura Universitară, 2021
Conține bibliografie
ISBN 978-606-28-1270-6

2

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062812706

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2021
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47/ 0745 200 718/ 0745 200 357
comenzi@editurauniversitara.ro
www.editurauniversitara.ro

CUPRINS

PREFAȚĂ	9
INTRODUCERE.....	12
CURĂȚIREA.....	23
1. Lepădarea de sine	24
1.1. Neagonisirea	26
1.2. Neatașarea	36
1.3. Înstrăinarea	40
2. Luarea Crucii	50
2.1. Nevoința	51
2.1.1. Rucodelia	53
2.1.2. Asceza	58
2.1.3. Pravila	61
2.1.4. Privegherea	64
2.2. Postul.....	69
2.2.1. Sfaturi pentru începători.....	75
2.2.2. Asprimea postului	79
2.2.3. Dezlegarea postului.....	85
2.2.4. Tăcerea.....	88
3. Urmarea lui Hristos	99
3.1. Mila	102
3.1.1. Milostenia	103
3.1.2. Iubirea fraternă	107
3.1.3. Dragostea de Dumnezeu	117

3.2. Blândețea	119
3.2.1. Prihănirea de sine	120
3.2.2. Moartea dinspre aproapele.....	125
3.2.3. Nejudecarea aproapelui.....	128
3.2.4. Acoperirea și iertarea păcatelor aproapelui	132
LUMINAREA.....	137
4. Tămăduirea firii	137
4.1. Botezul lacrimilor.....	138
4.2.1. Gândul la moarte și la Judecată.....	139
4.2.2. Frica de Dumnezeu	143
4.2.3. Pocăința.....	145
4.2.4. Plânsul.....	153
4.2. Războiul duhovnicesc.....	158
4.2.1. Ispitele.....	160
4.2.2. Gândurile	164
a) Respingerea gândurilor	167
b) Izbăvirea de gândul curviei.....	171
4.2.3. Patimile	173
a) Îndreptățirea de sine și grăirea de rău	176
b) Mânia	177
c) Mândria.....	180
d) Curvia.....	181
e) Slava deșartă	185
4.2.4. Despățimirea.....	187
4.3. Sălășluirea harului	190
4.3.1. Sficiunea sfântă	193
4.3.2. Ascultarea	197
4.3.3. Îndelunga-răbdare.....	203
4.3.4. Prihănirea de sine și răbdarea defăimărilor	207
4.3.5. Smerita cugetare	210
4.3.6. Smerenia	213

5. Rugăciunea	216
5.1. Folosul <i>Sfintelor Scripturi</i>	218
5.2. Însușirile rugăciunii adevărate.....	225
5.3. Folosul rugăciunii.....	229
DESĂVÂRȘIREA	234
6. Sfințenia	235
6.1. Lumina taborică.....	237
6.2. Discernământul.....	241
CONCLUZII	245
BIBLIOGRAFIE	249

PREFAȚĂ

Carte scrisă în mediul monahal, prin reunirea unor sentințe și scurte istorioare (cu o circulație mai veche, uneori în formă orală) preluate din biografia unor monahi (majoritar bărbați, dar și femei), ierarhi și mireni cu viață sfântă, *Apophtegmata Patrum* sau *Patericul* reprezintă, în fapt, un act de memorie ce și-a propus să ofere posterității pilda vie a credinței creștine, în dimensiunea ei autentică, totală, fără rest în raport cu mesajul *Scripturii*, și în special cu acela al *Evangheliei* Mântuitorului Hristos. Adevărații sori ai constelației sfinților, acești oameni însetați de simplitate și conduși de dorul după Dumnezeu, au constituit timp de un mileniu și jumătate și sunt până astăzi călăuze sigure pentru toți cei ce doresc să aprofundeze și să cunoască din experiență calea care duce la unirea cu Dumnezeu. Deși multe dintre cuvintele lor inspirate de Duhul Sfânt au fost rostite ca răspuns la cererea insistență și legitimă a unor monahi care se interesau de punerea în faptă a unei metode personalizate pentru dobândirea mântuirii, *Patericul* nu este exclusiv adresat călugărilor, ci, în spatele învelișului sobru și tare al îndemnurilor, regăsim un îndrumar extrem de util pentru fiecare creștin practicant.

Lucrarea de față își propune să prezinte într-un mod mai sistematic, dar și mai accesibil, acest fir călăuzitor pe calea mântuirii, ce se ramifică și se face uneori nevăzut în densitatea de teme ale vieții duhovnicești și în bogăția de nuanțe pe care le cuprinde *Patericul* în redacția sa inițială,

alfabetică. Acest neajuns a încercat să-l depășească *Patericul Tematic* și, ulterior cel *Tematic compus*, care ne-au oferit o structură pe subiecte precise a apoftegmelor. Valoarea lor documentară este inestimabilă și inegalabilă. Totuși, pentru omul de azi se resimte nevoia unui ghid introductiv în lectura vastei colecții, care să facă o prezentare de ansamblu a traseului general, iar apoi să precizeze din loc în loc, asemenea unor indicatoare, elementele de detaliu pe harta căii ce duce la desăvârșire.

Există într-adevăr, lucrări care dovedesc familiaritatea autorilor acestora cu zicerile Părinților deșertului, precum corespondența dintre Sfinții Varsanufie (†545) și Ioan Profetul, un document martor al redactării *Patericului* „în exil”, de către ucenici ai bătrânilor înțelepți retrași în Țara Sfântă, locul de naștere, de altfel, și al Bisericii. Scrierea *Felurite întrebări și scrisori de suflet folositoare* a lui Avva Dorothei din Gaza (505-565/620), ucenicul celor doi autori de mai sus, și *Scara dumnezeiescului urcuș* a Sfântului Ioan Sinaitul (579-649) sunt capodopere ale îndrumării duhovnicești, însă într-o redactare originală, cu referințe doar ocazionale la apoftegmele Părinților. Ele au reușit să ilustreze într-o structură coerentă acest drum al mântuirii, beneficiind și de avantajul experienței personale a autorilor lor, purtători ai aceluiași Duh ceresc inspirator cu al Părinților deșertului. Adevărate opere de erudiție, ele sunt, fără îndoială, la rândul lor, ghiduri utile spre desăvârșire.

Nu trebuie să omitem, din această enumerare a scrierilor înrudite cu *Patericul* sau apropiate tematic, *Convorbirile duhovnicești* ale Sfântului Ioan Casian dobrogeanul (360-435), care a cunoscut personal o parte din Părinții deșertului în timpul șederii sale în pustia Egiptului între anii 388-400. Lucrarea sa este un veritabil ghid duhovnicesc, dar, totodată, ca precursor al reportajelor

jurnalistică, oferă cititorului prospețimea zicerilor marilor Părinți îmbogățită cu elemente din propria experiență și cultură teologică dobândită în multiplele călătorii la principalele vetre monahale și centre culturale creștine ale timpului. Încântați de virtuozitatea literară în care ne sunt prezentate aceste sinteze duhovnicești, înțelegem că autorul a lăsat pe un plan secund aspectul istoricității. Utilizând cu pricepere procedeul stilistic al povestirii în ramă, Sfântul Ioan Casian face o sinteză a apoftegmelor pe care le-a putut cunoaște, atribuindu-le aleatoriu uneia sau alteia dintre personalitățile menționate ca interlocutori.

Fără a veni cu pretenția exagerată de a oferi ghidul perfect pe calea desăvârșirii sau al celui ideal pentru parcurgerea cu folos a *Patericului*, încercarea de față a tânărului cercetător Ionuț Chircalan de a trasa, în lumina înțelepciunii Părinților deșertului, câteva repere pe drumul vieții creștine este laudabilă, iar lucrarea în sine va constitui un instrument util pentru studenții teologi, precum și pentru oricine se află în căutarea sinceră a adevărului. Este, fără îndoială, o nouă abordare pentru a descoperi profunzimile sfaturilor simple și gnomice ale Părinților *Patericului*, interpretate greșit uneori ca simpliste, confuze sau nerealiste.

Prof. Univ. Dr. Gheorghe F. Anghelescu

INTRODUCERE¹

Omul, această minunată făptură a lui Dumnezeu, care în afara Creatorului său nu își poate explica demnitatea și setea de absolut, este, într-o viziune holistică, Unul. O susține aceasta teologia, o confirmă antropologia, sociologia și științele vieții. Cu toate acestea, miliardele și miliardele de persoane care și-au imprimat personalitatea în umanitate, fiecare în mod unic și irepetabil - manifestând, parcă, *in micro*, expansiunea universului - dau impresia unei segmentări a acestei unități ființiale. Creșterea, înmulțirea și aparenta divizare sau îndepărtare de propria origine pe care Omul-Unul o suferă în timp pare a infirma unitatea sa.

Ne-am putea întreba, în mod firesc: putem vorbi, oare, de o „derivă” a ființei umane asemenea derivei continentelor, de o scindare interioară a firii omenești din

---

¹ Toate apoftegmele citate în această carte sunt preluate din lucrarea *** *Pateric Egyptian*, ediția a 5-a revizuită, traducere de Monahul Pafnutie Dascălul de la Mănăstirea Neamț și tipărită inițial de Sfântul Grigorie Dascălul la București în anul 1828, diortosită, completată și adnotată de Monahul Filotheu Bălan, Editura Sofia / Editura Cartea Ortodoxă, București / Alexandria, 2011. Aici există și un tabel ce conține corespondența apoftegmelor cu celelalte traduceri românești ale *Patericului* (***) *Patericul Egiptean ce cuprinde cuvinte folosite ale Sfinților Bătrâni*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2014; (***) *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu. Colecția alfabetică. Text integral*, Ediția a V-a, traducere, introducere, prezentări și postfață de Cristian Bădiliță, Editura Vreamea, București, 2015), pp. 549-556.

unimea omenității originare? Dacă nu resimțim aceasta atât de accentuat la nivel general, totuși, la nivel personal o trăim cei mai mulți dintre noi. Există o ruptură interioară care provine din multiplele neîmpliniri: din evidența de a fi trecători, din nedeplinătatea de a ne găsi despărțiți unii de alții prin timp și prin moarte, din faptul de a trăi însingurați deși în societăți suprapopulate, și, desigur, cel mai ades, din a fi departe de desărvârșire, deși, în mod mai mult sau mai puțin conștient, mereu în căutarea ei.

Această constatare dureroasă a însoțit și urmează ca o umbră nedespărțită omul post-edenic. Prin alegerea greșită a cunoștinței răului, izvorâtă din tentația de a „gusta” și „a avea”, Omul-Întreg (bărbat și femeie) a pierdut calitatea de „a fi” sau împreună-lucrarea cu Dumnezeu pe calea vieții, pătrunzând pe un tărâm ostil, al suferinței și al morții.

Într-o evocare a unimii originare a omului paradisiac și a statutului său de cunună a creației, Sfântul Apostol Pavel deplânge urmarea acestei căderi devastatoare pe plan ontologic omenesc, menționând, totodată, și consecințele ei cosmice: „făptura a fost supusă deșertăciunii – nu din voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o. ... Căci știm că ... împreună suspină și împreună are dureri până acum. ... Printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii” (*Romani* 8, 20, 22; 5, 12). Această experiență inedită a omului, atrăgătoare prin noutatea ei, însă total opusă în efecte comparativ cu cea a cunoștinței binelui, a avut un impact nefast asupra integrității ființei sale, manifestându-se în plan duhovnicesc ca o boală genetică moștenită de întregul neam omenesc sub forma unei predispoziții generalizate spre păcat, iar pe plan trupesc, către boală și moarte.

Despărțirea de Dumnezeu (prin neîncredere, neascultare și acuzare), urmată de rănirea dragostei dintre

Adam și Eva (manifestată prin desolidarizare și pasarea vinovăției) au condus inevitabil la fărâmițarea relațiilor personale ale omului, tendință constantă ulterior ca urmare a lipsei de pocăință și a neîndreptării. Această degradare a comuniunii cu Dumnezeu și a celei de un duh cu semenii s-a răsfrânt dramatic și pe plan interior, la nivel ontologic, partea spirituală, sufletul, nemaifiind valorizată așa cum se cuvine, ci devenind subordonată nevoilor primare și preocupărilor dictate de trup, sediul plăcerilor imediate și păstrătorul aparenței de existență. De aici înainte, acest tumult exterior și interior – cunoscut de noi drept viață² sau, mai potrivit, descris drept o perioadă de reflexie rânduie de Pronia divină pentru a alege între bine și rău – a dus, în mod „natural”, dar nefiresc și dureros, la dezintegrarea ființei umane, prin despărțirea sufletului de trup (moartea biologică) sufletul revenind la Dumnezeu Care l-a dat (în vederea „judecății”, cântării deciziei), iar trupul, în pământul din care a fost luat (în așteptarea Judecății universale).

În general, conform referatului biblic, teologii identifică drept cauze majore care au produs această stare muritoare a omului: *neascultarea* față de Dumnezeu și *lipsa trezviei*, survenite pe fondul ademenirii și a înșelării demonice. Consimțirea față de glasul mincinos al diavolului și asocierea cu el în contestarea adevărului au pecetluit cvasi-definitiv înrobirea omului. Ireversibilă pentru puterile omenești, starea căzută, putea fi tămăduită doar cu ajutorul divin. Odată conștientizată gravitatea alegerii, prin consecințele ce au decurs din ea, omul a fost capabil să primească din partea lui Dumnezeu revelația caracterului provizoriu și pedagogic al morții. La inițiativa Preasfintei Treimi –

---

² Este vorba de viața noastră biologică, de muritori.

„Structura Supremei Iubiri”³ – omul, alunecat în moarte prin golul existențial al păcatului, a primit promisiunea restaurării regeneratoare printr-un act la care era chemat să consimtă, să participe și pe care putea să și-l însușească liber. Exista astfel la orizont, ca un răsărit de soare încă mijind, posibilitatea remediei, a vindecării, prin parcurgerea inversă de către omenire a treptelor descendente ale morții, cu ajutor de sus. Urcușul restaurator, pecetluit printr-o dublă ascultare - a Fiului lui Dumnezeu față de Tatăl ceresc (de a Se întrupa), și a Fecioarei Maria, Maica Domnului, față de voința divină prin acel *Fiat* recreator, avea să marcheze și un salt calitativ pentru om, prin altoirea firii noastre „sfărâmate” pe singurul „butuc” unificator și de-viață-veșnică-dătător: Persoana divino-umană a lui Iisus Hristos.

Pogorârea de bună voie a Mântuitorului până la noi cei bolnavi de răutate și de frica morții, viețuirea Lui preacurată împreună cu noi cei păcătoși și gestul Său inegalabil de iubire prin Răstignirea pe Cruce „pentru a noastră mântuire” au făcut posibilă umplerea iadului spiritual din inimile noastre de lumina Învierii Sale și de credința tămăduitoare în dragostea Sa. Astfel, acum, prin chemarea numelui Său, oricât de mare ar fi moartea noastră spirituală, Hristos ne poate întinde mâna Sa sfântă de frate spre a ne ierta păcatele și a ne vindeca de lepra desfiguratoare care ne-a cuprins. Așa cum ne-a creat din pământ trupul în Rai (*Facere* 2, 7), tot așa ne va învia și trupul mort prin singură voia Sa la Învierea de obște⁴. Atât

---

³ Expresia aparține Pr. Acad. Prof. Univ. Dr. Dumitru STĂNILOAE, folosită prima dată în studiul „Sfânta Treime, Structura Supremei Iubiri”, *Studii Teologice*, nr. 5-6 (1970), pp. 333-356.

⁴ La întrebarea dacă și cum se va petrece învierea noastră din morți, Amma Theodora răspunde prin argumentul Învierii Mântuitorului

de mare este dragostea Sa pentru om încât Hristos rămâne cu noi pentru totdeauna, „până la sfârșitul veacului”, nu doar ca Proniator, ci și în unire, împărtășindu-ne de îndumnezeirea Trupului și Sângelui Său⁵. Hristos înviat S-a făcut nouă bucurie veșnică, hrană nemuritoare, minte luminată de Duhul Sfânt, liant al comuniunii, dăruindu-ne încă din lumea aceasta părtășia la viața netrecătoare a Preasfintei Treimi prin cuminecare și rugăciune. El a prefăcut despărțirea sufletului de trup, pe care o suferisem prin moarte, într-o zi de sărbătoare, într-un Paște sau o trecere despovărătoare, către viața cea fără de sfârșit.

Misiunile Sfinților Apostoli de propovăduire în lumea întregă a acestei Bunevestiri (Evanghelii), au germinat și au nutrit în sufletele multor oameni, fie iudei sau păgâni. Dorul după Dumnezeu Adevărat și fiorul creșterii în unirea cu El au reprezentat puterea mărturisitoare a primilor creștini și crezul lor. Deși au avut viața presărată de la început cu persecuții - care au ajuns la cumpăna secolelor al III-lea și al IV-lea la o culme nemaîntâlnită - ei au reușit să-și mențină conștiința trează, mereu pregătiți în vederea revederii cu Hristos ca Judecător.⁶ Crucea Iubirii jertfelnice a lui Hristos și Învierea Sa din morți cu trupul și sufletul îndumnezeite (ca premise ale transfigurării noastre) au reprezentat o parte însemnată a mesajului creștin din

---

Hristos și o seamănă cu scularea Sa tainică, precum dintr-un somn: „Avem zălog și pildă și începătură pe Cel ce pentru noi a murit și S-a sculat, Hristos Dumnezeu nostru.” (AMMA THEODORA 55, 10, p. 114).

⁵ Este vorba de firea Sa omenească înduhovnicită (devenită izvorătoare și dătătoare de sfințenie), fără a fi desființată.

⁶ Despre creșterea numărului creștinilor, în pofida persecuțiilor, vezi: Mike AQUILINA; James L. PAPANDREA, *Seven Revolutions: How Christianity Changed the World and Can Change It Again*, Image, New York, 2015, p. 17.

catacombe, mesaj ce a pierdut treptat din ecou odată cu armistițiul și, ulterior, cu „mariajul” dintre Imperiu⁷ și Biserică în calitate de instituție.⁸

La menținerea și revitalizarea acestui deziderat duhovnicesc, pe cale de a fi tratat cu superficialitate în societatea creștină „liberă” a secolului al IV-lea, aveau să adere, în mod mai hotărât, Părinții *Patericului*, energici doritori ai recăpătării stării edenice (prin purificare și luminare) și ai sfințeniei (prin desăvârșire/nepătimire), călăuziți de învățăturile dumnezeiești ale *Sfintei Scripturi*. Buni cunoscători ai pricinii înstrăinării originare a omului, Părinții îmbunătățiți din Egipt s-au străduit să cultive, în vederea desăvârșirii, mai ales două virtuți cuprinzătoare: ascultarea/smerenia și discernământul. Comparabile cu două „aripi” îngerești ce ocrotesc și susțin efortul ascetic uman, ele aveau rolul de a preveni reiterarea căderii strămoșești, asigurând, totodată, cadrul optim pentru o viață creștină autentică, în lepădare de sine și încredințare totală în mâinile purtării de grijă a lui Dumnezeu.

Cele două calități complementare ale împreună-nevoitorilor - aceea de *avvă* („tată”, întruchipând discernământul divin Patern) și aceea de *ucenic* („fiu”, imitând ascultarea Hristică) - și-au adus contribuția exemplară la susținerea demersului uman liber în acest urcuș duhovnicesc, adumbrat la rându-i de harul dumnezeiesc promis a se pogori acolo unde se zămislește embrionul comuniunii umane (*Matei* 18, 20).

---

⁷ Înteles cu toată zestrea lui culturală și politico-militară.

⁸ *** *The Wisdom of the Desert Fathers and Mothers*, Foreword by Johnathan Wilson-Hartgrove, Contemporary English Version by Henry L. Carrigan, Paraclete Press, Brewster, Massachusetts, 2010, pp. 12-13.

Este un fapt general acceptat astăzi că îndrumarea spirituală a jucat un rol fundamental în monahismul egiptean⁹, ea constând, în special, într-un proces mimetic cu efect transfigurator. Prin alipirea de un „bătrân” înduhovnicit și prin viețuirea resurecțională în lumina prezenței lui harismatice, ucenicul țintea dobândirea mântuirii, înțeleasă ca o modelare după asemănarea lui Hristos. Aceasta era un deziderat realist, posibil de atins pe durata unei singure zile (în cazul celor râvnitori și sinceri), dar aprofundarea ei nu prevedea limite, fiind nepuizabilă. Revenirea în sine, renunțarea la tendințele egoiste centrifuge și redobândirea conștiinței apartenenței la Omul-Întreg, reprezentau trepte desăvârșitoare către simțirea co(m)pătimitoare cu semenii și deprinderea duhului iubirii nepătimașe.

Deși la exterior relația avva-ucenic putea fi percepută drept „o serie de practici de ordin ascetic”¹⁰, în profunzime, ea urmărea biruința solidară asupra morții, trecerea de la preocuparea exagerată de „ale sale” la redobândirea conștiinței unității firii umane întru Hristos. Având ca deziderat dobândirea păcii interioare și odihnirea celuilalt,

---

⁹ Primul document care menționează termenul de *monachos* pentru monah este unul din 324 d.Hr., dintr-o plângere a unui sătean care raportează că a fost salvat dintr-o dispută cu un posibil tâlhar, de către „diaconul Antoninus și monahul Isaac”. Pentru un studiu pe acest subiect, vezi: E. A. Judge, “The Earliest Use of Monachos for ‘Monk’ (P. Coli. Youtie 77) and the Origins of Monasticism”, *Jahrbuch für Antike und Christentum Münster*, 20 (1977), pp. 72-89; Robert F. BOUGHNER and James E. GOEHRING, „Egyptian Monasticism (Selected Papyri)”, în Vincent L. WIMBUSH (ed.), *Ascetic Behavior in Greco-Roman Antiquity*, Bloomsbury Publishing, 1990, pp. 456-455.

¹⁰ Daniel LEMENI, «Avva, Spune-mi un cuvânt!» *Dinamica îndrumării spirituale la Părinții deșertului*, ediția a II-a, Editura Doxologia, Iași, 2017, p. 40.

aceste practici ascetice produceau pe plan spiritual «re-nașterea» duhovnicească a ucenicului.¹¹ Așa cum remarca un cercetător contemporan al paternității duhovnicești, „rugăciunea, plânsul inimii, postul, trezvia, milostenia descriu cel mai bine semnificațiile acestui proces de reformare interioară a ascetului”¹², ele fiind tot atâtea trepte sau abordări pentru dobândirea Sfântului Duh.

Abia după dobândirea acestui Duh al Adevărului, putea să urmeze dăruirea totală a ascetului unei vieți solitare, eremitice, însuflețită de dorința însingurării cu Dumnezeu, ca prinos de rugăciune milostivă către Acesta pentru neamul omenesc. Întotdeauna monahul autentic urmărea, de fapt, desăvârșirea în dragoste, împlinirea Legii Noi propovăduită faptic de Mântuitorul Hristos și sintetizată în *Evangheli* ca iubire totală față de Dumnezeu, pe de o parte, și, ca iubire jertfelnică pentru aproapele, pe de alta. Retragerea ascetului departe de tumultul cetății sau al comunităților cenobitice și idioritmice, se fundamenta pe practicarea mai deplină a pocăinței, înțeleasă în duh euharistic. Eremitul, deși departe de locașul de cult unde se săvârșea Sfânta Liturghie și avea loc împărțășirea cu Trupul și Sângele lui Hristos, se dedica, la rândul său în perioadele de retragere, ascultării de Dumnezeu¹³ prin cultivarea unei stării de rugăciune mulțumitoare față de Acesta, ce radia pocăința izvorâtă din recunoștința față de generozitatea

---

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, nota 52, p. 40.

¹³ Parte esențială a rugăciunii, a dialogului cu Dumnezeu, auzirea/ascultarea răspunsului Său era o practică ascetică de mare finețe, caracterizată prin isihie, adică îndepărtarea oricărui gând pământesc și așteptarea răbdătoare a adierii prezenței Lui mângâietoare, mai presus de simțuri și de înțelegere.

bunătății divine neasemănate, pilduitoare și coplesitoare prin smerenia și milostivirea Sa față de om.

Faptul că eremiții nu erau, în general, niște persoane egolare, atrase de dobândirea unor puteri sau performanțe psiho-fizice supraomenești, o dovedesc cuvintele înțelepte păstrate de memoria ucenicilor lor și, mai ales, modul lor de a fi și de a se raporta la semenii începători sau la oamenii din lume. Iată cum sunt descriși monahii *Patericului* într-o lucrare istorică de la jumătatea secolului al XVIII-lea:

„Creștinii care se retrăgeau în deșert erau îndrăgiți și sprijiniți de Dumnezeu. Aceeași mână care l-a chemat în retragere pe Avraam din Chaldea și pe Lot din Sodoma îi separase și pe ei de veacul acesta. Ei nu căutau singurătatea pentru a se bucura acolo de deliciale priveliștilor în sânul moliciunii și al trândăviei; ci alegeau locuri vitrege, părăsite de lumea întregă, și acolo, închiși într-o chilie strâmtă sau retrași în adâncul unei gropi, se supuneau la cele mai aspre munci ale pocăinței.

Nu căutau să se înfrupte din delicatose spirituale obținute în urma unor studii sterile pentru inimă? Cercețările lor aveau ca obiect *Sfintele Scripturi* și celelalte scrieri care le însuflețeau dragostea pentru virtuți și care le apăreau drept practice. Nu însetau decât după cunoașterea lui Iisus Hristos răstignit și de dobândirea științei mântuirii.

Absorbiți în întregime de grija față de suflet, ei se despărteau de orice îi putea distra de la aceasta. Nu-și săvârșeau lucrul decât cu gândul la curățirea de propriile păcate și ca pe o cale ce le înlesnea dobândirea frângerii inimii și a pocăinței; făceau aceasta cu zelul evanghelic, în vederea despățimirii; doar pentru a se deprinde cu virtuțile printr-o continuă lucrare a lor. Renunțau la bogății, la onoruri, la confortul vieții; se străduiau fără încetare să-și curețe inima de dorințele pământești trecătoare; tânjeau